

राज्यशासन सेवेतील अनुकंपा नियुक्तीची
योजना.

प्रचलित कार्यपद्धती व योजनेच्या तरतुदीत
सुधारणा करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सामान्य प्रशासन विभाग,
शासन निर्णय, क्रमांक: अकंपा-१००४/प्र.क्र.५१/२००४/आठ
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक: २२ ऑगस्ट, २००५

- संदर्भ:- १) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक: अकंपा-१०९३/२३३५/प्र.क्र.१०/९३/आठ,
दिनांक: २६ ऑक्टोबर, १९९४
२) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक: अकंपा-१०९३/२३३५/प्र.क्र.१०/९३/आठ,
दिनांक १२ मार्च, १९९७
३) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक: अकंपा-१०००/प्र.क्र.२०/२०००/आठ,
दिनांक २८ ऑगस्ट, २००१
४) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक: अकंपा-१००३/प्र.क्र.५९/२००३/आठ,
दिनांक ३० जानेवारी, २००४

शासकीय कर्मचारी सेवेत असतांना दिवंगत झाल्यास किंवा गंभीर आजारामुळे/अपघातामुळे
शासकीय सेवा करण्यास वैद्यकीयदृष्ट्या कायमचे असमर्थ ठरून रुग्णता निवृत्त झाल्यास त्यांच्या कुटुंबावर
ओढवणाऱ्या आपत्तीत कुटुंबियांना त्वरीत सहाय्य व्हावे ह्या उद्देशाने प्रथम १९७६ मध्ये अनुकंपा नियुक्तीची
योजना सुरु करण्यात आली. या योजनेचा वेळोवेळी आढावा घेवून मार्च, १९८५ तसेच ऑक्टोबर, १९९४ मध्ये
योजनेत सुधारणा करण्यात आल्या.

संदर्भाधीन क्रमांक: १ येथील दिनांक २६ ऑक्टोबर, १९९४ च्या शासन निर्णयान्वये अनुकंपा
नियुक्तीची सुधारीत योजना अमलात आली. त्यानुसार अनुकंपा धारकांना नियुक्ती देण्याचे अधिकार
संबंधित नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांना देण्यात आले होते. त्यामुळे नियुक्ती अधिकाऱ्यांकडेच गट 'क' व 'ड'
मधील पदांवर नियुक्तीसाठी प्रतीक्षासूची ठेवण्यात येत होत्या. मात्र सर्वच कार्यालयांमध्ये रिक्त पदे उपलब्ध
होण्याचे प्रमाण त्याप्रमाणात नव्हते. तसेच त्यात सुसूत्रता नव्हती. त्यामुळे जिल्ह्यातील सर्व शासकीय
कार्यालयांतील अनुकंपा नियुक्त्यांचे सुसूत्रीकरण करण्यासाठी तसेच सर्वच अनुकंपा धारकांस नियुक्तीच्या
समान संधी मिळाव्यात, त्यास विलंब होवू नये या कारणासाठी जिल्हाधिकाऱ्यांकडे जिल्ह्यातील सर्व
कार्यालयांतील अनुकंपाधारकांची गट 'क' व 'ड' ची स्थिति परंतु सामायिक प्रतीक्षासूची ठेवावी व
जिल्ह्यातील सर्व कार्यालयात उपलब्ध होणाऱ्या पदांवर संबंधित नियुक्ती अधिकाऱ्यांच्या मागणीनुसार या
सामायिक सूचीतील अनुकंपाधारकांची शिफारस करावी अशा स्वरूपाची कार्यपद्धती संदर्भाधीन क्रमांक: २
येथील दिनांक १२ मार्च, १९९७ च्या शासन निर्णयान्वये विहित केली होती. तथापि, या कार्यपद्धतीतही
नियुक्त्यांना विलंब होतो तसेच उपलब्ध होणाऱ्या पदांची मर्यादा इत्यादी कारणास्तव या कार्यपद्धतीत बदल
करण्याचे शासनाच्या विचाराधीन होते.

मा.सर्वोच्च न्यायालयांनी दिलेल्या विविध निर्णयानुसार अनुकंपा तत्वावरील नियुक्ती हा
कर्मचाऱ्याच्या कुटुंबाचा "वारसा हक्क" होत नाही. कुटुंबाची अंत्यत हलाखीची स्थिती असल्यास अगदी
अपवादात्मक परिस्थितीतच विहित कार्यपद्धतीशिवाय अनुकंपा नियुक्ती करता येईल तसेच काही कालावधी
उलटून गेल्यावर अनुकंपा नियुक्ती अनुज्ञेय राहत नाही अशा आशयाचे सर्वोच्च न्यायालयाचे निर्णय
विचारात घेवून अनुकंपा नियुक्तीच्या प्रचलित पद्धतीत काही सुधारणा करण्याचे शासनाच्या विचाराधीन
होते. संदर्भाधीन क्रमांक: १ येथील दिनांक २६ ऑक्टोबर, १९९४ च्या शासन निर्णयप्रमाणेच संदर्भाधीन
क्रमांक: ३ येथील दिनांक २८ मार्च, २००१ च्या शासन निर्णयानुसार विहित अटीचे पुनरावलोकन करून

सुधारणा करण्याचे देखील शासनाच्या विचाराधीन होते. या सर्व दाबींचा विचार करून शासन आता पुढीलप्रमाणे आदेश देत आहे:-

शासन निर्णय

१. संदर्भाधीन क्रमांक:२ येथील शासन निर्णय, दिनांक १२ मार्च, १९९७ अन्वये विहित केलेल्या, जिल्ह्यात सर्व शासकीय कार्यालयांतील पात्र उमेदवारांची अनुकंपा नियुक्त्यांसाठी संबंधित सर्व जिल्हाधिकाऱ्यांकडे गट 'क' व 'ड' साठी आणि बृहन्मुंबईतील कार्यालयांसाठी गट 'क' करिता सामान्य प्रशासन विभागाकडे सामायिक प्रतिक्षासूची ठेवण्याच्या सध्याच्या विहित कार्यपद्धतीत अंशतः सुधारणा करून जिल्हाधिकाऱ्यांकडील अशा सामायिक प्रतिक्षासूचीबरोबरच संबंधित नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांनी त्यांच्या कार्यक्षेत्राकरिता गट 'क' व 'ड' करिता प्रतिक्षासूची ठेवण्याची दहरी प्रतिक्षासूचीची कार्यपद्धती अंमलात आणण्याचा निर्णय शासनाने घेतला आहे. त्यासंबंधी कार्यवाही खालीलप्रमाणे करण्यात यावी:-

(अ) जिल्हाधिकाऱ्यांकडे/सामान्य प्रशासन विभागाकडे असलेल्या सध्याच्या सामायिक प्रतिक्षासूची ह्या अनुकंपा नियुक्त्यांच्या समन्वयासाठी आणि आढाव्यासाठी यापुढेही तशाच चालू ठेवाव्यात. मात्र सामायिक प्रतिक्षा सूचीत समाविष्ट असलेले उमेदवार मूळ ज्या ज्या कार्यालय/विभागांकडून आले होते त्यांची नावे त्या त्या संबंधित मूळ कार्यालय/विभाग यांना त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील गट 'क' आणि 'ड' मधील पदांवर नियुक्तीसाठी स्वतंत्र प्रतिक्षासूची ठेवण्यासाठी कळवावीत. ही नावे मूळ कार्यालयांना परत कळवितांना त्यांचा परस्पर क्रम हा मूळ प्रतिक्षासूचीनुसार असावा. उदा: सामायिक सूचीत क्र.७, १३, २१ येथील उमेदवार एकाच कार्यालयाचे असतील तर त्या कार्यालयास नावे परत कळवितांना क्र.७ येथील उमेदवार पहिला; क्रमांक १३ येथील उमेदवार दुसरा व क्रमांक २१ येथील उमेदवार तिसरा याप्रमाणे यादी करून ती मूळ विभागास कळवावी.

सर्व जिल्हाधिकारी/सामान्य प्रशासन विभाग यांनी सदर कार्यवाही एक महिन्याच्या कालावधीत पूर्ण करावी.

(आ) गट 'क' तसेच गट 'ड' मधील पदांवर नियुक्तीसाठीच्या सामायिक प्रतिक्षासूचीतील उमेदवारांच्या वरीलप्रमाणे दोन वेगवेगळ्या याद्या करून मूळ विभाग/कार्यालयांना कळवाव्यात.

(इ) मूळ विभाग/कार्यालयास जिल्हाधिकाऱ्यांकडून अशा याद्या प्राप्त झाल्यावर गट 'क' व 'ड' मधील पदांवरील नियुक्तीसाठी सक्षम नियुक्ती प्राधिकारी (कार्यालय किंवा विभाग प्रमुख इत्यादी) त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील उपलब्ध गट 'क' व 'ड' च्या रिक्त पदांवर पदासाठी विहित अटी व शर्ती पूर्ण करणाऱ्या उमेदवारांना या यादीतील क्रमानुसार नियुक्त करू शकतील. मात्र उमेदवारांच्या नियुक्त्या केल्यानंतर त्या उमेदवारांची नावे जिल्हाधिकाऱ्यांकडील सामायिक प्रतिक्षासूचीतून वगळण्यासाठी संबंधित जिल्हाधिकाऱ्यांना लगेच कळवावीत.

बृहन्मुंबईतील गट 'क' मधील नियुक्ती प्राधिकारी यांनी त्यांचेकडील नियुक्त्यांबाबतची माहिती सामान्य प्रशासन विभागाच्या कार्यासन १४-अ ला कळवावी.

(उ) सापुडे अनुकंपाची प्रकरणे ज्या कार्यालयात/विभागात होतील त्या प्रकरणांच्या छाननीनंतर पात्र उमेदवारांची नावे संबंधित नियुक्ती अधिकाऱ्यांकडील गट 'क' व 'ड' प्रतिक्षासूचीत समाविष्ट करण्यात यावीत. त्याचप्रमाणे ज्या तारखेस अशी नावे कार्यालयाच्या प्रतिक्षासूचीवर घेण्यात येतील त्याच तारखेपासून त्यांची नावे संबंधित जिल्हाधिकाऱ्यांकडील सामायिक प्रतिक्षासूचीत समाविष्ट करण्यासाठी जिल्हाधिकाऱ्यांकडे पाठवावीत.

बृहन्मुंबईतील नियुक्ती प्राधिकारी यांनी त्यांचेकडील गट 'क' च्या प्रतिक्षासूची/नियुक्त्यांबाबत वरीलप्रमाणे सामान्य प्रशासन विभागाच्या कार्यासन १४-अ ला कळवावे.

(ए) जिल्हाधिकार्यांकडे/सामान्य प्रशासन विभागाकडे वरीलप्रमाणे समन्वयाचे कामाराठी ठेवलेल्या सामायिक सूचीत याप्रमाणे जिल्ह्यातील विविध कार्यालयांकडून येणारी नवीन नावे मूळ कार्यालयांच्या प्रतिसासूचीत समाविष्ट केलेल्या दिनांकांनुसार गट 'क' व 'ड' च्या सामायिक प्रतिसासूचीत समाविष्ट करावीत.

(ओ) ज्या कार्यालयात अनुकंपाधारक नियुक्तीच्या प्रतिक्षेत नाहीत, परंतु गट 'क' किंवा 'ड' मध्ये रिक्त पदे उपलब्ध आहेत त्यांनी त्यांचेकडे वर्षात रिक्त झालेल्या/होणाऱ्या गट 'क' व 'ड' मधील पदांपैकी ५% पदे अनुकंपा धारकांनी भरण्यासाठी जिल्हाधिकार्यांकडे मागणीपत्र पाठवावे. अशी मागणीपत्रे पाठवितांना संबंधित कार्यालयाने त्यांचेकडे संबंधित पदांवर नियुक्ती देण्यासाठी अनुकंपाधारक त्या कार्यालयात उपलब्ध नाहीत असे प्रमाणित करावे.

अनुकंपा नियुक्तीसाठी आता वरीलप्रमाणे गट 'क' आणि 'ड' मध्ये प्रतिवर्षी रिक्त होणाऱ्या पदांपैकी ५% पदांची मर्यादा विहित केली असल्याने संदर्भाधीन क्रमांक:४ येथील दिनांक ३० जानेवारी, २००४ च्या आदेशातील परिच्छेद ३ मधील निदेश आता वरीलप्रमाणे सुधारीत झाल्याचे समजण्यात यावे.

(क) हे आदेश निर्गमित होण्यापूर्वी पूर्वीच्या कार्यपद्धतीनुसार जिल्हाधिकार्यांनी सामायिक प्रतिसासूचीतून जर काही उमेदवारांची शिफारस केली असेल आणि त्यांच्या नेमणुका अद्याप व्हायच्या असतील तर त्यात कोणताही बदल न करता अशा उमेदवारांच्या नियुक्तीची प्रक्रिया संबंधित नियुक्ती अधिकार्यांनी पूर्ण करावी.

(ख) या आदेशाच्या पूर्वी जिल्हाधिकार्यांकडे काही रिक्त पदांची मागणी प्राप्त झाली असल्यास अशा प्रकरणात जिल्हाधिकार्यांनी प्रथम सामायिक सूचीतून सुयोग्य उमेदवारांची शिफारस करावी व त्यानंतर उर्वरित प्रतिसासूचीतील उमेदवारांची नावे संबंधित नियुक्ती अधिकार्यांना पाठवावीत.

(ग) वरील (क) तसेच (ख) बाबत जिल्हाधिकारी त्यांचेकडील सामायिक सूचीतील पात्र उमेदवारांची त्या कार्यालयात नियुक्तीसाठी शिफारस करील व अशा उमेदवारांचे नाव कळविणाऱ्या मूळ कार्यालयास त्याचे नाव त्या कार्यालयाच्या प्रतिसासूचीतून वगळण्यास कळविले.

बृहन्मुंबईतील कार्यालयांवावट वरीलप्रमाणे कार्यवाही सामान्य प्रशासन विभाग (कार्यासन १४-अ) यांचेकडून करण्यात यावी

सर्व जिल्हाधिकारी तसेच सामान्य प्रशासन विभाग (कार्यासन १४-अ) यांनी प्रत्येक ६ महिन्यांनी जानेवारी आणि जुलै मध्ये त्यांचेकडील सामायिक प्रतिसासूचीचा आढावा घेवून दरम्यानच्या कालावधीत नियुक्ती मिळालेल्या उमेदवारांची नावे वगळून त्यांचेकडील सामायिक प्रतिसासूची अद्ययावत करतील. यासाठी त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील सर्व कार्यालयातील प्रतिसासूच्यांचा आढावा घेवून समन्वयाचे काम करतील.

२. याशिवाय अनुकंपा योजनेच्या सध्याच्या प्रचलित तरतुदीत खालीलप्रमाणे सुधारणा सदर आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून करण्यात येत आहेत:-

(१) गट 'क' व 'ड' मधील कर्मचारी कर्करोग, पक्षाघात किंवा अपघात यामुळे सेवेसाठी कायमचा असमर्थ ठरून रुग्णता निवृत्त झाल्यास त्याच्या कुटुंबियांना गट 'क' व 'ड' मधील पदांवर नियुक्ती देण्याची सवलत रद्द करण्यात येत आहे. यापुढे केवळ सेवेत असतांना दिवंगत झालेल्या गट 'क' व 'ड' च्या कर्मचार्यांच्या पात्र कुटुंबियांनाच अनुकंपा नियुक्ती अनुज्ञेय राहील.

(२) यापुढे वयाच्या ४० वर्षांपर्यंतच्याच उमेदवारांना अनुकंपा नियुक्ती अनुज्ञेय असेल. त्यामुळे प्रतिसासूचीत नव्याने समाविष्ट होणाऱ्या उमेदवारांना वयाच्या ४० वर्षांपर्यंत नियुक्ती न मिळाल्यास त्यांची नावे वयाशी ४० वर्षे पूर्ण होताच आवश्यक ती नोंद घेवून सूचीतून काढून टाकण्यात यावीत.

(३) अनुकंपा नियुक्तीसाठी पात्र कुटुंबियांकडून संबंधित नियुक्ती प्राधिकाऱ्याकडे अर्ज करण्याची सध्याची ५ वर्षांची मुदत कमी करून कर्मचारी दिवंगत झाल्याच्या दिनांकापासून एक वर्षाच्या मुदतीत अर्ज करणे आवश्यक राहिल.

३. वरील सुधारणांव्यतिरिक्त अनुकंपा नियुक्तीच्या योजनेतील प्रचलित इतर तरतुदी यापुढेही कायम राहतील.

४. सर्व नियुक्ती अधिकाऱ्यांनी/जिल्हाधिकाऱ्यांनी अनुकंपा नियुक्तीच्या योजनेतील वरील बदल लक्षात घेवून अनुकंपा नियुक्तीसाठी पात्र कुटुंबियांचा त्यांचेकडील प्रतिसासूचीत समावेश करतांना योग्य उमेदवारांचा सूचीत समावेश होईल याची दक्षता घ्यावी. तसेच त्यांचेकडील अनुकंपा नियुक्तीची प्रकरणे निकाली काढावीत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व. नावाने

न. कुमार

(नविन कुमार)

अपर मुख्य सचिव (सेवा)

सामान्य प्रशासन विभाग

प्रति,

राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मलबारहिल, मुंबई.
मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव,
उप मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव,
सर्व मंत्री/राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
मुख्य सचिव,
सर्व मंत्रालयीन विभागांचे अपर मुख्य सचिव /प्रधान सचिव/सचिव,
सर्व मंत्रालयीन विभाग,
*प्रबंधक, मूळ शाखा, उच्च न्यायालय, मुंबई,
*प्रबंधक अपिल शाखा, उच्च न्यायालय, मुंबई,
*प्रबंधक, लोक आयुक्त व उप लोक आयुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई,
*सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई,
*प्रधान सचिव, महाराष्ट्र विधान मंडळ सचिवालय (विधानसभा) मुंबई,
*सचिव, महाराष्ट्र विधान मंडळ सचिवालय, (विधानपरिषद) मुंबई,
*सचिव, राज्य निवडणूक आयोग, नवीन प्रशासकीय भवन, मुंबई,
*महालेखापाल, महाराष्ट्र-१ (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र, मुंबई,
*महालेखापाल, महाराष्ट्र-२ (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र, नागपूर,
*महालेखापाल, महाराष्ट्र-१ (लेखा परीक्षा), मुंबई,
*महालेखापाल, महाराष्ट्र-२ (लेखा परीक्षा), महाराष्ट्र, नागपूर,
अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई,
निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई,
मुख्य लेखा परीक्षक (निवासी लेखे) कोकण भवन, नवी मुंबई,
सर्व विभागीय आयुक्त
सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी,
निरनिराळ्या मंत्रालयीन विभागाच्या नियंत्रणाखालील सर्व विभाग प्रमुख व कार्यालय प्रमुखा,
सामान्य प्रशासन विभागातील सर्व कार्यासने,
निवड नस्ती.

* पत्राद्वारे